

**การค้นหาคำความจริงคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ : ศึกษาบทบาท
ของเจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริต
และประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559***

**TRUTH-FINDING PROCESS IN CORRUPTION AND MALFEASANCE
CASES: A STUDY OF THE ROLE OF THE CASE AFFAIRS OFFICERS
UNDER THE PROCEDURES FOR CORRUPTION AND MALFEASANCE
CASES ACT B.E. 2559**

สุกัญญา พลายมนต์

Sukanya Plaimont

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University, Thailand

E-mail: suky_jb@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาการทุจริตนับเป็นปัญหาที่สำคัญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศในหลาย ๆ ด้าน ทำให้ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมารัฐบาลให้ความสำคัญและถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเร่งด่วน ส่งผลให้มีการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดต่อศาลจำนวนมาก การพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้เกิดความล่าช้า และไม่เหมาะสมกับลักษณะคดีทุจริตที่มีความซับซ้อน ดังนั้น จึงมีแนวคิดในการจัดตั้งศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ และกำหนดให้มีวิธีพิจารณาความอาญาที่เหมาะสม เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นที่มาในการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และกำหนดวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับคดีทุจริตตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งบัญญัติให้ศาลมีบทบาทในการค้นหาคำความจริงในเนื้อหามากขึ้น และจากบทบาทในเชิงรุกของศาลดังกล่าวจึงมีการบัญญัติให้มี “เจ้าพนักงานคดี” ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลตลอดเวลาที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา แต่การให้เจ้าพนักงานคดีเข้ามามีบทบาทค้นหาคำความจริง อาจเกิดปัญหาการกระทำที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และพยานหลักฐานที่ได้มาจะมีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักให้รับฟังได้เพียงใด ในขณะที่ศาลเองก็มี

* Received August 1, 2022; Revised August 18, 2022; Accepted November 10, 2022

อำนาจค้นหาความจริงด้วยตนเองเช่นกัน ทั้งนี้ การทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลของเจ้าพนักงานคดีนั้น ยังเป็นเรื่องใหม่ จำเป็นต้องมีแนวทางเพื่อให้เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งบทบาทของเจ้าพนักงานคดีจะมีอย่างน้อยเพียงใด นอกจากจะเป็นไปตามกฎหมายแล้วยังมีความเชื่อมโยงกับการมอบหมายจากผู้พิพากษา และศักยภาพของเจ้าพนักงานคดีด้วย

คำสำคัญ: ระบบไต่สวน, ระบบกล่าวหา, ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ, ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง, เจ้าพนักงานคดี

Abstract

Corruption is a major problem, which affect the country in many ways. The government has thus attached great importance to and put forward urgent policies to actively prevent and fight against corruption, resulting in an increased number of criminal prosecutions against corruption offenders. However, conducting proceedings of corruption cases under the Criminal Procedure Code was problematic and caused delay. For this reason, there had been an idea of establishing a specialized court to deal with corruption and malfeasance crimes committed by government and private officials and developing judicial procedures for corruption and malfeasance cases to make court proceedings faster and more efficient. Hence, the Act on Establishment of the Criminal Court for Corruption and Malfeasance Cases B.E. 2559 (2016) and the Procedures for Corruption and Malfeasance Cases Act B.E. 2559 were enacted, requiring the court to assume an active role in the truth-finding process. A “case affairs officer” has also been appointed to assist the court in the preliminary hearing process and at all time during the pending action. However, allowing the case affairs officer to play a role in the truth-finding process may affect the rights and freedoms of interested witnesses. Another problem is the credibility and weight of the evidence obtained by the case affairs officer because the court itself has the power to find out the truth and the evidence obtained by the court should be credible and has been scrutinized with care.

Keywords: Inquisitorial system, accusatorial system, adversarial system, examination system, case affairs officer

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบมายาวนาน และปัจจุบันปัญหาดังกล่าวยังคงมีแนวโน้มที่แย่ลง ดังจะเห็นได้จากการจัดอันดับดัชนีคอร์รัปชัน โดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International หรือ TI) ในปี 2564 ประเทศไทยได้คะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index หรือ CPI) 35 คะแนน จาก 100 คะแนน ได้ลำดับที่ 110 จาก 180 ประเทศ ทั้งนี้ เมื่อย้อนกลับไปในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา พบว่าประเทศไทยได้คะแนนอยู่ระหว่าง 35 - 38 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 43 คะแนน สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์เรื่องการคอร์รัปชันของไทย ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้ดีขึ้นเลย ทำให้รัฐบาลให้ความสำคัญและหยิบยกขึ้นเป็นนโยบายเร่งด่วน โดยมีการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างจริงจัง รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้สามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและมีการบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นโดยเฉพาะ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาคดีทุจริตฯ มาตรา 6 ได้บัญญัติให้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาความอาญา โดย “ระบบไต่สวน” ดังกล่าวหมายถึงระบบวิธีพิจารณาที่มุ่งค้นหาความจริงแท้แห่งคดีเป็นสำคัญ ไม่เคร่งครัดในเรื่องกฎเกณฑ์และระเบียบวิธีพิจารณาความเหมือนเช่นการค้นหาความจริงในระบบกล่าวหา และยังเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจและมีบทบาทในการค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง และจากบทบาทในเชิงรุกของศาลดังกล่าวจึงมีการบัญญัติให้มี “เจ้าพนักงานคดี” ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินการทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและตลอดเวลาที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา

แนวคิดของการดำเนินคดีอาญา

แนวคิดในการดำเนินคดีอาญาอาจแยกพิจารณาได้ 3 หลัก คือ

1. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายมีแนวคิดว่าการควบคุมความสงบเรียบร้อยถือเป็นหน้าที่ของเอกชน เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นผู้เสียหายหรือเครือญาติจะเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาโดยนำเรื่องไปฟ้องต่อศาล รวมทั้งนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเองเพื่อบังคับให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบตามที่เรียกร้อง อันเป็นแนวคิดของระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) (อรรถพล ใหญ่สว่าง, 2524) ซึ่งถือว่าการดำเนินคดีเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน โดยจะคำนึงถึงเฉพาะส่วนได้เสียของผู้เสียหาย และไม่ได้คำนึงถึงความสงบเรียบร้อยหรือผลประโยชน์ส่วนรวม และนอกจากผู้เสียหายแล้วบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือแม้แต่

เจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่อาจฟ้องคดีได้ หลักการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายขึ้นอยู่กับหลักคิดที่ว่าเมื่อรัฐไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยให้สังคมได้ครบถ้วน เอกชนผู้ได้รับความเสียหายย่อมมีอำนาจที่จะดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง ซึ่งเมื่อคู่กรณีได้รับการชดเชยจนเป็นที่พอใจก็จะไม่ติดใจดำเนินการแก่ผู้กระทำความผิดอีก

2. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนมีแนวคิดว่าการควบคุมอาชญากรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคน เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นย่อมกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ประชาชนทุกคนจึงเป็นผู้เสียหายและสามารถฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องเป็นผู้ได้รับความเสียหายโดยตรง ส่วนรัฐเองก็มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรม หลักการดำเนินคดีโดยประชาชนนี้ก็มีแนวคิดของระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) เช่นเดียวกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ซึ่งคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐไม่อาจล่วงละเมิดได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายรองรับให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาขึ้น (อมรเทพ เมืองแสน, 2549)

3. หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ จากเดิมที่การดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งจนแยกแทบไม่ออก (คณิต ณ นคร, 2564) เนื่องจากเดิมการควบคุมความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของเอกชน แต่ต่อมามีแนวคิดว่าการควบคุมอาชญากรรมและการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นจึงถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย รัฐจึงมีอำนาจดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีได้เองเนื่องจากผู้เสียหายไม่มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นกระบวนการดำเนินคดีที่รัฐจัดให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและนำไปสู่การวินิจฉัยชี้ขาดในที่สุด โดยองค์กรที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ หรือตำรวจจะทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริง ดังนั้นองค์กรดังกล่าวจึงไม่อาจเป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหาได้ เพราะทำหน้าที่ในนามของรัฐ พนักงานอัยการ และตำรวจจึงต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) คือ ทำหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำร้องขอของผู้ใด ส่วนผู้พิพากษาก็ต้องมีความกระตือรือร้น (Active) ในการค้นหาความจริงให้ปรากฏโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบ ซึ่งเป็นการค้นหาความจริงในเนื้อหา

อย่างไรก็ตาม หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้โดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้ สำหรับประเทศไทยนั้น

ได้รับเอาหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมาใช้เช่นกัน แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวาง (คณิต ณ นคร, 2564)

ระบบการดำเนินคดีอาญา

กระบวนการในการดำเนินคดีอาญามีหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับอยู่สองระบบคือระบบไต่สวน และระบบกล่าวหา ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา 2 ประการ คือพิจารณาว่าองค์กรที่ทำหน้าที่ที่ต่างกันเพื่อถ่วงดุลอำนาจหรือไม่ กล่าวคือ มีการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากองค์กรที่ทำหน้าที่ “พิจารณาพิพากษา” หรือไม่ และพิจารณาว่ามีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในการดำเนินคดีหรือไม่ (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2548) ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ประการ ดังกล่าวแล้วอาจแบ่งการดำเนินคดีอาญาได้เป็น 2 ระบบใหญ่ ๆ คือระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบกล่าวหา (Accusatorial System) โดยการดำเนินคดีอาญา “ระบบไต่สวน” (Inquisitorial System) เป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (public prosecution) ที่เกิดขึ้นก่อน จากนั้นจึงได้มีการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐใน “ระบบไต่สวน” ให้มีความเป็นธรรมขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่จึงเป็นการดำเนินคดีอาญา “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) (คณิต ณ นคร, 2564)

1. ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

เดิมระบบการดำเนินคดีอาญาเริ่มพัฒนาจากระบบไต่สวน ซึ่งไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน โดยการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ภายใต้การดำเนินการของบุคคลหรือองค์กรเดียว ระบบนี้ผู้ที่ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิใด ๆ โดยมีสถานะเป็นแค่วัตถุชิ้นหนึ่งในคดี หรือเรียกได้ว่าตกเป็น “กรรมในคดี” (procedural object) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีจะมีเพียงผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวนเท่านั้นระบบไต่สวนนี้พัฒนามาจากศาสนาโรมันคาทอลิกที่ผู้มีอำนาจในสังคมมีหน้าที่สอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อผู้ปกครองทราบว่ามีกระทำความผิดหรือการกระทำอันมิชอบเกิดขึ้นในสังคมของตน ก็มีหน้าที่สืบหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยไม่คำนึงว่าจะมีผู้ฟ้องร้องหรือไม่

2. ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เป็นระบบการดำเนินคดีในปัจจุบันซึ่งเกิดขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีในระบบไต่สวนและได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องเสรีนิยม (Liberalism) ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น จึงพัฒนาหลักการดำเนินคดีอาญาให้มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน เพื่อให้องค์กรที่ต่างกันทำหน้าที่ทั้งสองดังกล่าวแยกต่างหากจากกัน โดยให้

พนักงานอัยการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และศาลทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี รวมทั้งได้มีการยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) จากเดิมที่เป็น “กรรมในคดี” (procedural object) ขึ้นเป็น “ประธานในคดี” (procedural subject) โดยถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดี กฎหมายจึงให้สิทธิต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ปัจจุบันนานาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ได้เลิกใช้การดำเนินคดีระบบไต่สวนแล้วเพราะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวน ผู้พิพากษามีอำนาจมากเกินไป มักตัดสินคดีด้วยอคติและความลำเอียงและมีความรู้สึกว่าเขาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ปราบปราม ดังนั้น เพื่อลดอำนาจของผู้พิพากษาและเพื่อจัดข้อผิดพลาดดังกล่าว จึงได้มีการแยกอำนาจสอบสวนฟ้องร้องมาให้องค์กรอีกองค์กรหนึ่ง คือ พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้อำนาจ ส่วนศาลคงเหลือแต่เพียงอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น (คณิต ญ นคร, 2564)

ทั้งนี้ มีความเข้าใจในทางวิชาการว่าระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศภาคพื้นยุโรปในปัจจุบันเป็นระบบไต่สวน ส่วนการดำเนินคดีอาญาของกฎหมายแองโกลอเมริกันเป็นระบบกล่าวหา ซึ่งศาสตราจารย์ ดร. คณิต ญ นคร มีความเห็นว่าน่าจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เพราะปัจจุบันทั้งระบบกฎหมายของยุโรปและแองโกลอเมริกันล้วนเป็นระบบกล่าวหาทั้งสิ้น แต่ความแตกต่างของการดำเนินคดีในยุโรปกับแองโกลอเมริกันอยู่ที่บทบาทของผู้พิพากษา โดยบทบาทในการค้นหาความจริงของผู้พิพากษาในยุโรปมีมากกว่าบทบาทของผู้พิพากษาในแองโกลอเมริกัน (คณิต ญ นคร, 2525) ในขณะที่ศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ เห็นว่าความเข้าใจที่แตกต่างกันนี้เกิดจากการให้คำนิยามของระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ฝ่ายแรกเห็นว่าการไต่สวนคือ ระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทในการค้นหาพยานหลักฐานและซักถามพยานเป็นหลัก ส่วนระบบกล่าวหา นั้น หน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานเป็นของโจทก์และจำเลย ส่วนผู้พิพากษาเป็นเพียงผู้ควบคุมการดำเนินคดีให้เป็นไปตามกฎกติกา พิจารณาชี้แนะพยานหลักฐานที่โจทก์จำเลยนำเสนอและกำหนดโทษ ฝ่ายที่มีความเห็นเช่นนี้จึงเข้าใจว่าระบบดำเนินคดีอาญาของยุโรปเป็นระบบไต่สวน ส่วนการดำเนินคดีของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ส่วนความเห็นฝ่ายที่สองได้ให้นิยามระบบไต่สวนว่าเป็นระบบดั้งเดิมที่ไม่มีการตรวจสอบ และให้สิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหา ส่วนระบบกล่าวหาเป็นระบบที่แยกอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาออกจากกัน เพื่อป้องกันการอคติของผู้ชี้ขาดตัดสิน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาให้เป็นผู้ร่วมในการค้นหาความจริง ซึ่งหากนิยามในลักษณะนี้ต้องถือว่ายุโรปและแองโกลอเมริกันเป็นระบบกล่าวหาทั้งหมด (ณรงค์ ใจหาญ, 2556)

สำหรับประเทศในกลุ่ม Civil law ที่ศาลมีบทบาทสำคัญมากในการค้นหาความจริงอย่างเด่นชัด และได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของวิธีพิจารณาในระบอบไต่สวนประเทศหนึ่ง คือ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นสำคัญ มีพนักงานอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาแทนรัฐ และศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงในชั้นพิจารณาคดีเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ประเทศฝรั่งเศสยังให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง อันจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศสเองที่เป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น การจับกุม คุมขังบุคคลใดจะกระทำตามอำเภอใจไม่ได้ จะกระทำได้เฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และต้องไม่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะมีองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งหมด 3 องค์กรด้วยกัน คือ องค์กรตำรวจ อัยการ และ ผู้พิพากษาสอบสวนหรือผู้พิพากษาไต่สวน ใน 3 องค์กรนี้มีหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการแยกกันทำงานอย่างเด็ดขาดเหมือนของประเทศไทย แต่มีจุดร่วมกันในการค้นหาความจริง ประสานงานกันค้นหาพยานหลักฐาน เช่น ตำรวจและอัยการต่างก็มีอำนาจในการสอบสวนผู้ต้องสงสัยสามารถสอบสวนร่วมกันได้ ผู้พิพากษาสอบสวนหรือผู้พิพากษาไต่สวน ก็จะมีอำนาจสอบสวนคดีเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้ (ชนกานต์ อ้วนไตร, 2560)

ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา

แม้ทุกประเทศในโลกต่างใช้การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ตามความเห็นของฝ่ายที่แบ่งแยกระบบการดำเนินคดีอาญาโดยพิจารณาจากการแยกองค์กรที่ทำหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” ออกจากหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” ก็ตาม แต่ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา กล่าวคือ บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญายังมีความแตกต่างกันไปในแต่ละระบบกฎหมาย โดยในระบบ Common Law การค้นหาความจริงในคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นระบบการต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System) ส่วนในระบบ Civil Law การค้นหาความจริงในคดีอาญาเป็นระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System)

1. ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System) และบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

ในประเทศ Common Law การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตามระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน (Popular prosecution) ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์กับฝ่ายจำเลย โดยโจทก์และจำเลยมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล ส่วนศาลจะวางเฉย (Passive role) และวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดีในชั้นศาล การค้นหาความจริงของระบบการสืบพยานในลักษณะนี้จะไปในทำนองที่ว่าเมื่อมีบุคคลใดมากล่าวหาฟ้องร้องว่าผู้อื่นกระทำความผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างนั้นต้องนำสืบให้ได้ความตามที่

กล่าวหา แต่ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาก็สามารถนำสืบพยานหลักฐานหักล้างได้ โดยโจทก์และจำเลยในคดีจะมีฐานะเท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐานเหมือนเช่นคดีแพ่ง อาจกล่าวได้ว่าการค้นหาความจริง ในคดีอาญาตามระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System) นี้ เป็นการต่อสู้เชิงแข่งขันกัน ทำให้บทบาทของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณามีลักษณะเด่นชัดยิ่งกว่าบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2548) และเมื่อบทบาทในการต่อสู้คดีเพื่อให้ความจริงปรากฏเป็นของคู่ความ จึงต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นกรรมการเพื่อรักษากฎกติกาในการต่อสู้ของคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เป็นไปโดยเสมอภาคกันในการต่อสู้คดี จึงเป็นที่มาของการกำหนดบทบาทให้ผู้พิพากษามีหน้าที่เป็นกรรมการของการต่อสู้ระหว่างคู่ความ

2. ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) และบทบาทของผู้พิพากษาในการค้นหาความจริง

ในประเทศ Civil Law การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ (State prosecution) ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ค้นหาความจริงเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยอัยการเป็นผู้ค้นหาความจริงตั้งแต่ชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนศาลมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้น (Active role) เป็นการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน (Non - adversarial System) คือมุ่งค้นหาความจริงในเนื้อหา

ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้ มุ่งค้นหาความจริงตั้งแต่ชั้นไต่สวนซึ่งเป็นขั้นก่อนพิจารณา ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทที่กระทำมาในชั้นไต่สวนหรือชั้นสอบสวน ถือเป็นข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งที่ศาลนำมารับฟังได้โดยไม่มีความเคร่งครัดเรื่องรูปแบบมากนัก และนอกจากศาลจะพิจารณาพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยแล้วศาลยังมีบทบาทในการค้นหาความจริงด้วยตนเอง เพื่อมุ่งค้นหาความเป็นจริงไม่ใช่ค้นหาความผิด ผู้พิพากษาจึงมีหน้าที่โดยตรงในการสืบสวนหาพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำ คู่ความไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริงดังเช่นการค้นหาความจริงในระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้มุ่งเน้นความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการรับฟังพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงโดยไม่มีหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานที่เคร่งครัดมากนัก แต่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางและความยืดหยุ่นได้มาก เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและรับฟังพยานหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีได้

ระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้ไม่มีลักษณะต่อสู้กันระหว่างคู่ความ 2 ฝ่าย แต่เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้พิพากษาที่เป็นผู้รับผิดชอบค้นหาความจริงจากการสืบสวนพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด ระบบนี้ผู้พิพากษาจึงมีบทบาทในการค้นหาความจริงเป็นอย่างมาก ดังนั้น “ระบบไต่สวน” ที่ปรากฏในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตาม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 มาตรา 6 จึงหมายถึงการดำเนินคดีตามระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) นั่นเอง

ปัญหาและอุปสรรคในการพิจารณาคดีทุจริต

เมื่อกล่าวถึงการกระทำที่เรียกว่าเป็น “การทุจริต” นั้น อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันยังไม่มี การให้บทนิยามที่แน่ชัดเป็นที่ยุติและยอมรับกันเป็นการทั่วไป เนื่องจากการทุจริตมีความ เกี่ยวพันกับสภาพแห่งพลวัตทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เป็นอย่างมาก ไม่ เพียงแต่ความแตกต่างหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ของแต่ละ ประเทศที่มีผลต่อการให้ความหมายของการทุจริตที่ต่างกันไปเท่านั้น แม้แต่ในสังคมเดียวกัน เมื่อระยะเวลาผ่านไป สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ก็ส่งผลต่อแนวคิดในการนิยามความหมาย ของคำว่า “การทุจริต” ให้เปลี่ยนแปลงไปอีกด้วย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทุกสังคมเห็นไปในทาง เดียวกันก็คือการทุจริตเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ และเป็นสิ่งที่ต้องป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งหาก พิจารณาในแง่ของพฤติกรรมและความเสียหายแล้ว อาจกล่าวได้ว่า “การทุจริต” หมายถึง พฤติกรรมการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่รัฐที่ได้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ว่า เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะมีตำแหน่งหรือหน้าที่ในเรื่องนั้นหรือไม่ หรือได้ใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เพื่อ วัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยไม่ชอบ และไม่ว่าพฤติกรรม ดังกล่าวจะมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ไม่ใช่ทรัพย์สิน รวมไปถึง การใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่เพื่อกลั่นแกล้งบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือเจตนาก่อให้เกิดความ เสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือราชการ ก็ถือเป็นการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ เช่นกัน (อุดม รัฐอมฤต, 2546) ซึ่งปัญหาการทุจริตมีสาเหตุที่หยั่งรากลึกลงไปในแง่ของทัศนคติ และค่านิยม และยังมีสาเหตุจากปัจจัยภายนอกคือกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เปิด ช่องให้มีการใช้ดุลพินิจ และมีความซับซ้อนหลายชั้นตอนอันเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐ กระทำการทุจริตได้ และเมื่อมีการทุจริตเกิดขึ้นแล้วการรวบรวมพยานหลักฐานก็เป็นไปได้ยาก เนื่องจากเป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งมีความรู้ในกฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับเป็นอย่างดี ย่อมรู้วิธีการแสวงหาประโยชน์โดยอาศัยช่องว่างของกฎเกณฑ์ดังกล่าว นอกจากนี้การ ทุจริตในกรณีเรียกรับสินบนก็เป็นการกระทำความผิดในลักษณะที่สมประโยชน์ทั้งฝ่าย เจ้าหน้าที่ผู้รับสินบนและฝ่ายประชาชนที่ให้สินบน ทำให้การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทำได้ ยาก อีกทั้งในชั้นพิจารณาคดีของศาลผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐก็มีความสามารถในการ ต่อสู้คดี และมักยกข้อต่อสู้เรื่องกระบวนการพิจารณาที่เคร่งครัดตามลักษณะวิธีพิจารณาในระบบ กล่าวหา เพื่อหาข้อบกพร่องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของฝ่ายตรงข้ามมาเป็นข้อต่อสู้เพื่อ หวังผลชนะคดีในทางเทคนิค มากกว่าจะมุ่งนำเสนอสืบค้นหาความจริงหรือต่อสู้ว่าตนเองไม่ได้ กระทำผิด ทำให้กระบวนการดำเนินคดีอาญาแบบเดิมไม่อาจนำไปสู่การลงโทษเจ้าหน้าที่รัฐ

และผู้เกี่ยวข้องที่แท้จริงได้เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุงกระบวนการดำเนินคดี และวิธีพิจารณาที่เหมาะสมกับลักษณะคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อแก้ไขปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีและผ่อนคลายกระบวนการพิจารณาที่เคร่งครัดลง และกำหนดให้ศาลแสดงบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างกว้างขวางอันจะนำไปสู่การนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งบัญญัติให้ศาลทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้น (Active role) โดยมุ่งค้นหาความจริงในเนื้อหา และจากบทบาทในเชิงรุกของศาลดังกล่าวจึงมีการบัญญัติให้มี “เจ้าพนักงานคดี” ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินการทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและตลอดเวลาที่คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา เพื่อแบ่งเบาภาระในการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงของศาล

ที่มาของเจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ได้ให้นิยามของ “เจ้าพนักงานคดี” ไว้ในมาตรา 3 ดังนี้ ว่า “เจ้าพนักงานคดี หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรมซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด” โดยในชั้นพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวของคณะกรรมการกฤษฎีกา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ อาจารย์ ธาณิศ เกศวาทิชัย ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา หนึ่งในคณะกรรมการกฤษฎีกา สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผู้ร่วมพิจารณา “ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559” ได้ให้คำอธิบายถึงที่มาของเจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ว่ามีต้นแบบมาจากตำแหน่ง “เจ้าพนักงานคดี” ในคดีผู้บริโภคและในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะมีหลักการตรงกันเพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการแสดงบทบาทค้นหาความจริงในระบบไต่สวน โดยปัจจุบันอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี นอกจากจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 แล้วยังเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 หมวด 2 การพิจารณา พิพากษาคดีและวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีด้วย ทั้งนี้ แม้ว่าตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะมีได้ระบุถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมจะพิจารณาแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานคดีไว้เหมือนตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและในคดีแบบกลุ่มก็ตาม แต่ตามบทนิยาม

ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ที่กำหนดว่า “เจ้าพนักงานคดี” ต้องเป็นข้าราชการศาลยุติธรรม ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมให้ดำรงตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดนั้น ย่อมมีนัยสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมต้องแต่งตั้งเจ้าพนักงานคดีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจากข้าราชการศาลยุติธรรมเท่านั้น จะแต่งตั้งจากบุคคลธรรมดาหรือข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้เจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค หรือเจ้าพนักงานคดีในคดีแบบกลุ่มซึ่งล้วนเป็นข้าราชการศาลยุติธรรม หากมีคุณสมบัติต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารศาลยุติธรรม (ก.ศ.) กำหนด ก็ถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมจะพิจารณาแต่งตั้งให้เป็น “เจ้าพนักงานคดี” ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ แสดงว่ากฎหมายมุ่งประสงค์ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) วางระเบียบ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้ง “เจ้าพนักงานคดี” ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจากเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคหรือคดีแบบกลุ่ม เพื่อให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนตำแหน่งกันได้นั่นเอง เพราะเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคหรือในคดีแบบกลุ่มก็เป็นข้าราชการศาลที่มีคุณสมบัติได้รับการแต่งตั้งจากเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมให้เป็น “เจ้าพนักงานคดี” ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ (ธานิศ เกศวพิทักษ์, 2561)

บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ในการทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงของศาลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 นั้น มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดให้ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาคดี
- (2) ดำเนินการและจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง
- (3) ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยาน
- (4) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานคดีมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและมีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีให้เป็นไปตามที่กำหนดในข้อบังคับ ของประธานศาลฎีกา

ปัจจุบันได้มีการออกข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ซึ่งได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีไว้ในหมวด 2 การพิจารณา พิพากษาคดีและวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี

จากบทบัญญัติของกฎหมายและข้อบังคับของประธานศาลฎีกาดังกล่าวอาจแยกอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีออกเป็นอำนาจหน้าที่ที่เกิดจากการมอบหมายของศาลและอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ (วินัย เกิดด้วยทอง และคณะ, 2561) โดยอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีที่เกิดจากการมอบหมายของศาล เช่น การตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคดี การจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง การช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยาน การตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน เป็นต้น และนอกเหนือจากที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาล ได้มอบหมายแล้ว บางกรณีกฎหมายได้ระบุอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีไว้เป็นการเฉพาะ หรือบางกรณีเมื่อศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการใดแล้ว เจ้าพนักงานคดีก็มีอำนาจบางประการที่ต่อเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลได้มอบหมาย เช่น การตรวจสอบฟ้องเบื้องต้น ทำรายงานเสนอความเห็นต่อศาลเพื่อมีคำสั่งให้แก้ไขฟ้องให้ถูกต้อง เป็นต้น

โดยในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 นั้น มาตรา 7 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติให้เจ้าพนักงานคดี เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา อันมีผลทั้งในแง่ของการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี เช่น เมื่อเจ้าพนักงานคดีปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว หากมีผู้ดูหมิ่น แจ้งความเท็จ ต่อผู้ขัดขวางหรือข่มขืนใจให้ปฏิบัติกรอันมิชอบด้วยหน้าที่ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ผู้กระทำการดังกล่าวก็จะมีผลผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 136 137 138 และ 139 เป็นต้น และในทางกลับกันการบัญญัติให้เจ้าพนักงานคดีมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาก็มีผลต่อการลงโทษหากกระทำโดยมิชอบด้วยหน้าที่ เช่น หากเจ้าพนักงานคดีกระทำการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ เรียกรับสินบนในการปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ก็จะมีผลผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 149 และ 157 เป็นต้น

บทบาทของเจ้าพนักงานคดี เมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ เช่น พนักงานสอบสวน หัวหน้าพนักงานไต่สวนของสำนักงาน ป.ป.ช. และพนักงานคดีปกครอง พบว่ากระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน หัวหน้าพนักงานไต่สวนของสำนักงาน ป.ป.ช. และพนักงานคดีปกครองในศาลปกครองต่างมีอำนาจหน้าที่ของตน

ตามกรอบกฎหมายที่ให้อำนาจ โดยพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจหน้าที่หลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งจะเป็นอำนาจด้านงานคดี กล่าวคือ อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ส่วนหัวหน้าพนักงานสอบสวนของสำนักงาน ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และระเบียบคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าด้วยการตรวจสอบและไต่สวน พ.ศ. 2561 อันเป็นอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. และอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด โดยมีอำนาจแสวงหา รวบรวม และการดำเนินการอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาสถานะและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และหัวหน้าพนักงานสอบสวนของสำนักงาน ป.ป.ช. แล้วเห็นว่าบทบาทของพนักงานสอบสวน และหัวหน้าพนักงานสอบสวนนับเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งมีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานคดี เนื่องจากมีเป้าหมายเพื่อจะทราบข้อเท็จจริงในคดีเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของหัวหน้าพนักงานสอบสวน ที่กระทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าข้อเท็จจริงนั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อผู้ถูกกล่าวหา การดำเนินการของหัวหน้าพนักงานสอบสวนของสำนักงาน ป.ป.ช. จึงไม่มีลักษณะเป็นปฏิกิริยากับผู้ถูกกล่าวหาเนื่องจากมุ่งค้นหาความจริงแท้แห่งคดี อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของ “ระบบไต่สวน”

ทั้งนี้ กระบวนการในการดำเนินการของพนักงานสอบสวน และหัวหน้าพนักงานสอบสวนนั้น มีความสำคัญอย่างมากต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการและการดำเนินคดีในชั้นศาล เพราะหากกระทำ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีผลต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการและการรับฟังพยานหลักฐานของศาล สำหรับพนักงานคดีปกครอง นั้น แม้จะเป็นกระบวนการในการดำเนินคดีปกครอง โดยไม่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แต่อำนาจหน้าที่ของพนักงานคดีปกครองมีส่วนคล้ายกับลักษณะงานของเจ้าพนักงานคดีเนื่องจากพนักงานคดีปกครองมีหน้าที่ช่วยเหลือตุลาการเจ้าของสำนวนในการดำเนินคดีปกครองตามที่ตุลาการเจ้าของสำนวนมอบหมายเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานคดี เนื่องจากวิธีพิจารณาคดีปกครองเป็นวิธีพิจารณาระบบไต่สวนเช่นเดียวกับคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งศาลมีบทบาทนำในการค้นหาความจริงเช่นกัน ทั้งนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ของทั้งเจ้าพนักงานคดี พนักงานสอบสวน หัวหน้าพนักงานสอบสวนของสำนักงาน ป.ป.ช. และพนักงานคดีปกครอง ต่างมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีผลให้ได้รับความคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ขณะเดียวกันหากมีการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่เจ้าพนักงานคดี พนักงาน

สอบสวน หัวหน้าพนักงานไต่สวนของสำนักงาน ป.ป.ช. และพนักงานคดีปกครองก็ต้องมีความรับผิดชอบที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย

สำหรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรมและประพฤตินิยม พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีอาชญากรรมและประพฤตินิยม พ.ศ. 2559 ดังกล่าว เห็นได้ว่าการบัญญัติอำนาจหน้าที่ไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจ ได้อย่างกว้างขวางที่จะมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีปฏิบัติงานได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งด้านหนึ่งนับว่าการมี เจ้าพนักงานคดีเพื่อช่วยเหลือศาลเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระในการค้นหาตรวจสอบความจริงของศาลในคดีอาชญากรรมและประพฤตินิยมในเบื้องต้นได้ในชั้นหนึ่ง เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรมและประพฤตินิยม พ.ศ. 2559 บัญญัติให้อำนาจศาลตรวจสอบค้นหาความจริงด้วยตนเอง แต่ด้วยปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลมีจำนวนมาก ทำให้ศาลต้องรับภาระในการค้นหาความจริงแต่ละคดีจำนวนมาก โดยเฉพาะคดีที่ผู้เสียหายยื่นฟ้องเองที่ศาลต้องมีการไต่สวนค้นหาความจริงอย่างมาก เนื่องจากตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรมและประพฤตินิยม พ.ศ. 2559 เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้เองด้วย กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ช่วยเหลือศาลทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและตลอดเวลาที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อให้การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของศาลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติกรณีที่เจ้าพนักงานคดีจะดำเนินการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงซึ่งอาจต้องกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลใด เจ้าพนักงานคดีจะรายงานศาลเพื่อให้ศาลเป็นผู้พิจารณาก่อนการไต่สวนถึงความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริงให้ได้พยานหลักฐานในประเด็นใดหรือไม่ แล้วศาลจะพิจารณามอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการต่อไป เมื่อดำเนินการเป็นประการใดแล้วเจ้าพนักงานคดีก็ต้องรายงานผลการปฏิบัติงานให้ศาลทราบในทุกขั้นตอนอีกด้วย นอกจากนี้ยังได้มีการเน้นย้ำในการปฏิบัติหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานคดีในคู่มือปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีว่าเมื่อศาลมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคดีและเจ้าพนักงานคดีเห็นว่ามีความจำเป็นต้องได้ข้อมูลบางประการจากหน่วยงานหรือบุคคลใด เจ้าพนักงานคดีมีอำนาจแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งข้อมูลที่จำเป็นหรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือทำคำชี้แจง หรือจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการได้ ในทางปฏิบัติให้เจ้าพนักงานคดีทำรายงานเสนอศาลเพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เมื่อศาลมีคำสั่งให้ดำเนินการอย่างไรแล้วก็ให้ดำเนินการไปตามคำสั่งศาลไม่ควรดำเนินการไปโดยพลการ (วินัย เกิดด้วยทอง และคณะ, 2561)

เมื่อพิจารณาบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีตามบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบแล้วเห็นว่าเจ้าพนักงานคดีมีบทบาทด้านงานคดีในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ค่อนข้างมาก

เนื่องจากในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ นั้น นอกจากพนักงานอัยการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด และประธานกรรมการ ป.ป.ช. จะเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้อีกด้วย ซึ่งในคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ศาลจะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และคดีที่อัยการสูงสุด หรือประธานกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ศาลต้องประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากถือว่าคดีที่พนักงานอัยการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด และประธานกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ได้ผ่านกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานโดยองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายมาแล้ว ขณะที่คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เนื่องจากคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ไม่ได้ผ่านกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานมาก่อนดังเช่นสำนวนคดีของพนักงานอัยการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด และประธานกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบกับกระบวนการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นระบบไต่สวนซึ่งมุ่งแสวงหาความจริงแท้แห่งคดีและไม่เคร่งครัดเรื่องรูปแบบและวิธีพิจารณา ทำให้ศาลมีดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงสั่งให้มีการแก้ไขหรือดำเนินกระบวนการที่ไม่ถูกต้องได้ภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่ศาลเห็นสมควรได้ โดยมีเจ้าพนักงานคดีเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เพื่อนำเสนอศาล

อย่างไรก็ดี แม้ในชั้นตรวจฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด และประธานกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ เจ้าพนักงานคดีจะไม่มีบทบาทมากนัก แต่เมื่อศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้วเจ้าพนักงานคดีก็ยังมีบทบาทหน้าที่ในคดีอีกหลายประการ ทั้งในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ และ คดีที่พนักงานอัยการ คณะกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุด และประธานกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ เนื่องจาก เจ้าพนักงานคดีมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือศาลทั้งในชั้นก่อนการพิจารณา ชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และ ตลอดเวลาที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาจนถึงกระบวนการในชั้นบังคับคดี การที่มีเจ้าพนักงานคดีช่วยตรวจสอบสำนวนคดีและสรุปพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงดังกล่าวย่อมเป็นการแบ่งเบาภาระในการคัดกรองเฉพาะเนื้อหาและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีและลดระยะเวลาการตรวจสอบจัดการกับพยานเอกสารและรวบรวมข้อกฎหมายของศาลได้มาก

สรุป

แม้ว่าที่มาของเจ้าพนักงานคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 จะมีต้นแบบมาจากตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคนและในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพราะมีหลักการตรงกันเพื่อให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการแสดงบทบาทค้นหาความจริงในระบบไต่สวน แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักในการดำเนินคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แล้วเห็นว่าหลักการดำเนินคดีผู้บริโภคและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มีลักษณะเป็นการดำเนินคดีในทางแพ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย การดำเนินคดีจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคู่ความ ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมดังเช่นการดำเนินคดีอาญาอย่างคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ การใช้อำนาจในการช่วยเหลือศาลของเจ้าพนักงานคดีในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจึงต้องใช้ความระมัดระวังและมีความแตกต่างจากเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภคและในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ จากคุณสมบัติของ “เจ้าพนักงานคดี” ที่มีคุณสมบัติเทียบเท่าคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสอบคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา แสดงให้เห็นว่าสำนักงานศาลยุติธรรมมุ่งหมายที่จะคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายให้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นการสร้างมาตรฐานวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้ อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีทั้งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559 ที่แยกเป็นอำนาจหน้าที่ที่เกิดจากการมอบหมายของศาลและอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ และเมื่อพิจารณาในเนื้อหาของอำนาจหน้าที่แล้วเห็นว่ามีทั้งอำนาจหน้าที่ ด้านงานคดี เช่น ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้อง ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและพิพากษาคดี มีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน เป็นต้น และอำนาจหน้าที่ด้านงานธุรการ เช่น ดำเนินการและจัดทำรายงานเกี่ยวกับคดีตามที่ศาลมีคำสั่ง ช่วยเหลือศาลในการบันทึกคำพยานในการบันทึกคำพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งถ่ายทอดออกเป็นภาพหรือเสียง เป็นต้น ซึ่งอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในด้านงานธุรการนี้ มีทั้งที่เป็นอำนาจหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากศาลและตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่สำหรับอำนาจหน้าที่ด้านงานคดีนั้น ล้วนเป็นอำนาจตามที่ศาลมอบหมายหรือเป็นการปฏิบัติหน้าที่สืบเนื่องจากที่ศาลมอบหมายทั้งสิ้น โดยในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานคดีจะระมัดระวังในการใช้อำนาจหน้าที่ด้านงานคดีเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอำนาจที่อาจกระทบกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่จะส่งผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาลด้วย การรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานคดีจึงอยู่ภายใต้การมอบหมาย และการพิจารณาให้ดำเนินการโดยผู้พิพากษาอย่างใกล้ชิด เพราะเมื่อได้ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว เจ้าพนักงานคดีจะจัดทำรายงานเสนอให้ผู้พิพากษาทราบในทุกขั้นตอนเพื่อให้ศาลพิจารณามอบหมายหรือมีคำสั่งเพื่อดำเนินการต่อไป โดยเจ้าพนักงานคดีมีหน้าที่ดำเนินการภายใต้กรอบที่ผู้พิพากษามอบหมายเท่านั้น ดังนั้น ในทางปฏิบัติบทบาทของเจ้าพนักงานคดีจึงมีความยึดโยงกับอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากศาลให้ดำเนินการอยู่มาก การแสดงบทบาทของเจ้าพนักงาน

คดีจึงขึ้นอยู่กับการใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีของศาล ซึ่งด้านหนึ่งก็นับเป็นผลดีที่ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานของเจ้าพนักงานคดีจะได้รับการตรวจสอบและกลั่นกรองจากศาลอย่างใกล้ชิด แต่เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของตำแหน่งเจ้าพนักงานคดีตามที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมกำหนดซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเท่ากับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการในตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาแล้ว นับว่าเจ้าพนักงานคดีเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดี จึงควรส่งเสริมให้เจ้าพนักงานคดีแสดงบทบาทและใช้อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายให้อำนาจมากขึ้น และฝึกอบรมเทคนิคการรวบรวมพยานหลักฐานและพัฒนาศักยภาพของเจ้าพนักงานคดีเพื่อให้สามารถช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น บทบาทของเจ้าพนักงานคดีในการช่วยเหลือและสนับสนุนกระบวนการดำเนินคดีของศาลในระบบไต่สวนจะมีมาน้อยเพียงใด เห็นว่านอกจากจะเป็นไปตามกฎหมายที่ให้อำนาจไว้แล้วยังมีปัจจัยหลักอีก 2 ประการ คือการมอบหมายของผู้พิพากษา และศักยภาพของเจ้าพนักงานคดีเองด้วย ซึ่งการพัฒนาความรู้และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดี ย่อมทำให้ศักยภาพในการแสดงบทบาทช่วยเหลือศาลของเจ้าพนักงานคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม อย่างไรก็ตาม จากการที่ประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญามาโดยตลอดเป็นเวลานาน จึงทำให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานคดี พนักงานอัยการ ทนายความ หรือแม้กระทั่งผู้พิพากษาเอง มีความคุ้นชินกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในระบบกล่าวหา เมื่อประเทศไทยได้นำระบบไต่สวนมาใช้ในการพิจารณาคดี ย่อมทำให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่างรู้สึกกังวลและสับสนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น นอกจากการพัฒนาศักยภาพของเจ้าพนักงานคดีแล้ว ควรมีการพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้พิพากษา ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- คณิต ณ นคร. (2525). ปัญหาการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ. วารสารอัยการ, 5(57), 1-13.
- _____. (2564). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชนกกานต์ อ้วนไทร. (2560). หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง : ศึกษากรณีการไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นเครื่องมือในการประทัพบังคดีของรัฐ. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขา นิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ณรงค์ ใจหาญ. (2556). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ธานีศ เกศพิทักษ์. (2561). คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- วินัย เกิดด้วยทอง และคณะ. (2561). คู่มือปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานคดีศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาพัฒนารูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- อมรเทพ เมืองแสน. (2549). อิทธิพลของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่มีต่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรรถพล ใหญ่สว่าง. (2524). ผู้เสียหายในคดีอาญา. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดม รัฐอมฤต. (2546). การแก้ไขปัญหาการทุจริตในระบบการเมืองและวงราชการไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.